

Правління Національного банку України

ПОСТАНОВА

18 грудня 2018 року

м. Київ

№ 139

Про затвердження Змін до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні

Відповідно до статей 7, 15, 55, 56, 58 Закону України “Про Національний банк України”, статей 30, 35, 66, 67 Закону України “Про банки і банківську діяльність”, з метою вдосконалення регулювання діяльності банків України Правління Національного банку України **постановляє:**

1. Затвердити Зміни до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 28 серпня 2001 року № 368, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 26 вересня 2001 року за № 841/6032 (зі змінами) (далі – Зміни), що додаються.

2. Банки, які на день набрання чинності цією постановою здійснюватимуть свою діяльність з урахуванням Планів заходів з приведення діяльності у відповідність до вимог законодавства та нормативно-правових актів Національного банку України щодо операцій з пов’язаними з банком особами (далі – Плани заходів), забезпечують виконання підпункту 3 пункту 2, підпункту 3 пункту 6 Змін після закінчення строку дії Планів заходів.

3. Департаменту методології (Іваненко Н. В.) після офіційного опублікування довести до відома банків України інформацію про прийняття цієї постанови.

4. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на першого заступника Голови Національного банку України Рожкову К. В.

5. Постанова набирає чинності з 01 січня 2019 року, крім:

1) підпункту 3 пункту 2, підпункту 2 пункту 4, пункту 5, підпунктів 2, 3 пункту 6 Змін, які набирають чинності через 30 днів із дня офіційного опублікування цієї постанови;

2) підпункту 1 пункту 4, підпункту 1 пункту 6 Змін, які набувають чинності з 01 липня 2019 року.

Голова

Яків СМОЛІЙ

Інд. 22

ЗАТВЕРДЖЕНО
Постанова Правління
Національного банку України
18 грудня 2018 року

Зміни до Інструкції про порядок регулювання
діяльності банків в Україні

1. У розділі I:

1) абзаци двадцять другий – двадцять четвертий виключити.

У зв'язку з цим абзаци двадцять п'ятий – двадцять сьомий уважати відповідно абзацами двадцять другим – двадцять четвертим;

2) після абзацу двадцять другого доповнити розділ новим абзацом двадцять третім такого змісту:

“Банк під час розрахунку економічних нормативів використовує рейтинги боржника/контрагента/актива, підтвержені рейтинговими агентствами (компаніями), з урахуванням пункту 38 розділу II Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 30 червня 2016 року № 351 (зі змінами) (далі – Положення № 351).”.

2. У главі 1 розділу II:

1) в абзаци другому пункту 1.1 слова та цифри “про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 30 червня 2016 року № 351 (зі змінами)” замінити цифрами “№ 351”;

2) підпункт “а” пункту 1.3 викласти в такій редакції:

“а) фактично сплачений зареєстрований статутний капітал. Банк- правонаступник враховує до основного капіталу зареєстрований статутний капітал банку, що реорганізовується, з наступного дня після підписання

передавального акта/розподільчого балансу банками – учасниками реорганізації;”;

3) пункт 1.8 доповнити новим підпунктом такого змісту:

“ж) розмір перевищення сукупної суми всіх вимог банку до пов’язаних з банком осіб та суми всіх фінансових зобов’язань, наданих банком щодо пов’язаних з банком осіб, над сумою, що становить 25 відсотків (20 відсотків – для спеціалізованих банків) загального розміру капіталу 1-го та 2-го рівнів, зменшеного на балансову вартість активів, зазначених у підпунктах “а” – “е” пункту 1.8 глави 1 розділу II цієї Інструкції.”.

3. У розділі III:

1) у підпункті “е” пункту 2.2 глави 2 слова “та відбитком печатки” виключити;

2) в абзаці четвертому пункту 3.15 глави 3 слова та цифри “форми звітності № 610 “Інформація про врахування субординованого боргу до розрахунку капіталу банку”, яка подається банком-боржником до Національного банку (далі – форма звітності № 610)” замінити словами, цифрами та літерою “файла з показниками статистичної звітності 79X “Дані про включення субординованого боргу до розрахунку капіталу банку”, який подається банком-боржником до Національного банку (далі – файл 79X)”;

3) у пункті 5.5 глави 5 слова та цифри “форми звітності № 610” замінити словом, цифрами та літерою “файла 79X”;

4) у пункті 6.3 глави 6:

в абзаці першому слова та цифри “форми звітності № 610” замінити словом, цифрами та літерою “файла 79X”;

в абзаці другому слова та цифри “форми звітності № 610”, “змінену форму звітності № 610” замінити відповідно словами, цифрами та літерою “файла 79X”, “змінений файл 79X”.

4. У главі 1 розділу IV:

1) в абзаці третьому пункту 1.2 слова та цифри “пунктів 1.14, 1.15 глави 1” замінити словами та цифрами “пунктів 22, 23 глави 1”;

2) у підпункті “а” пункту 1.3:

абзац четвертий викласти в такій редакції:

“активи за операціями з Національним банком;”;

абзац п’ятий виключити.

5. Главу 1 розділу VI доповнити новим пунктом такого змісту:

“1.16. Нормативи кредитного ризику не розраховуються за:

- 1) активами за операціями з Національним банком;
- 2) борговими цінними паперами органів державної влади;
- 3) активами за операціями з Міжнародним банком реконструкції та розвитку, Європейським банком реконструкції та розвитку, Міжнародною фінансовою корпорацією;
- 4) цінними паперами, емітованими центральними органами виконавчої влади інших країн, що мають рейтинг, не нижче AA-, підтверджений Standard&Poor's, або аналогічний рейтинг Moody's Investors Service та Fitch IBCA.”

6. У розділі VI:

1) главу 1 викласти в такій редакції:

“Глава 1. Вимоги щодо обмеження кредитного ризику банків

1. До активних операцій, що пов'язані з кредитним ризиком, належать операції банку, що пов'язані з наданням клієнтам залучених коштів у тимчасове користування [надання кредитів у готівковій або безготівковій формі, на фінансування будівництва житла та у формі врахування векселів, розміщення депозитів, проведення факторингових операцій, операцій репо, фінансового лізингу, будь-якого продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання щодо сплати процентів та інших зборів за такою сумою (відстрочення платежу), розстрочення платежу за продані банком активи] або прийняттям зобов'язань про надання коштів у тимчасове користування (надання гарантій, порук, акредитивів, акцептів, авалів), а також операції з придбання цінних паперів, дебіторська заборгованість, інші активні банківські операції, уключаючи нараховані за всіма цими операціями доходи.

2. Національний банк з метою зменшення банківських ризиків установлює нормативи кредитного ризику, недотримання яких може призвести до фінансових труднощів у діяльності банку.

3. Банк зобов'язаний мати ефективну політику та процедури для своєчасного виявлення, визначення, моніторингу, звітування, управління та контролю за кредитним ризиком з урахуванням ризику концентрації, які відповідають вимогам нормативно-правового акта Національного банку з питань організації системи управління ризиками.

4. Банк зобов'язаний мати порядок здійснення операцій із пов'язаними з банком особами для забезпечення належного виявлення, визначення, моніторингу, звітування, управління та контролю за операціями з пов'язаними з банком особами, для запобігання тому, щоб зацікавлена особа (пов'язана із банком особа, в інтересах якої здійснюється операція, або особа, через яку особа, в інтересах якої здійснюється операція, є пов'язаною з банком) не була залучена до процесу надання коштів та контролю за операцією.

Банк визначає пов'язаних із банком осіб згідно зі статтею 52 Закону України "Про банки і банківську діяльність".

Порядок здійснення операцій із пов'язаними з банком особами затверджується радою банку та має включати:

1) процедури ідентифікації, визначення та оцінки операцій з пов'язаними з банком особами;

2) порядок погодження радою або правлінням банку здійснення операцій з пов'язаними з банком особами та списання заборгованості пов'язаних із банком осіб у розмірах, що перевищують визначені банком обсяги чи створюють інші ризики, визначені банком, до моменту здійснення такої операції/списання заборгованості;

3) перелік операцій банку з пов'язаними з банком особами, які підлягають погодженню радою банку;

4) ліміти на здійснення операцій з пов'язаними з банком особами;

5) порядок недопущення членів ради та правління банку, що мають конфлікт інтересів, до участі в процесі погодження здійснення або управління операціями з пов'язаними з банком особами;

6) порядок контролю та моніторингу за операціями з пов'язаними з банком особами;

7) порядок інформування правління та ради банку про операції з пов'язаними особами у випадках відхилення від встановленого порядку, процедур, лімітів, здійснення операції з пов'язаною з банком особою, якщо характер такої операції є новим для банку, затримки платежів з боку пов'язаної з банком особи.

Порядок здійснення операцій із пов'язаними з банком особами може містити інші положення, процедури додатково до встановлених у пункті 4 глави 1 розділу VI цієї Інструкції.

5. Банку забороняється надавати кредити будь-якій особі для погашення цією особою будь-яких зобов'язань перед пов'язаною з банком особою; придбання активів пов'язаної з банком особи, за винятком продукції, що виробляється цією особою; придбання цінних паперів, розміщених чи підписаних пов'язаною з банком особою.

Банку забороняється опосередковано здійснювати кредитні операції з пов'язаними з банком особами, до яких належать також операції з розміщення коштів в іншому банку для кредитування цим банком пов'язаних із банком осіб.

6. Банку забороняється для придбання власних цінних паперів прямо чи опосередковано надавати кредити будь-якій особі.

7. Банк має право за попереднім дозволом Національного банку, який надається уповноваженою посадовою особою Національного банку, використовувати цінні папери власної емісії для забезпечення кредитів у розмірі до 20 відсотків загальної суми внеску акціонера (учасника) до статутного капіталу банку за умови дотримання банком усіх економічних нормативів та лімітів відкритої валютної позиції протягом шести місяців поспіль. Дозвіл на використання банком ощадних сертифікатів власної емісії для забезпечення кредитів не потрібен.

8. Банк має право надавати бланкові кредити за умови додержання економічних нормативів та лімітів відкритої валютної позиції або за умови виконання банком погоджених Національним банком програми капіталізації/плану реструктуризації, включаючи складені за результатами оцінки стійкості, а також плану заходів щодо приведення діяльності банку у відповідність до вимог законодавства щодо операцій з пов'язаними з банком особами.

9. Під час розрахунку нормативу максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) та нормативу великих кредитних ризиків (Н8) два або більше контрагенти вважаються одним контрагентом (групою пов'язаних контрагентів) і такими, що несуть спільний економічний ризик, за наявності хоча б одного з таких критеріїв:

- 1) відносини контролю:
один з контрагентів здійснює контроль над іншим (іншими) контрагентом (контрагентами);
контрагенти мають спільного контролера;
- 2) економічна залежність: якщо один з контрагентів матиме фінансові проблеми з фінансуванням або виконанням зобов'язань, то інший(і)

контрагент(и) внаслідок цього також найімовірніше буде(уть) мати проблеми з фінансуванням або виконанням зобов'язань.

Банк зобов'язаний забезпечити належну оцінку характеру відносин між контрагентами, їх структури власності, використовуючи критерії, визначені пунктом 9 глави 1 розділу VI цієї Інструкції, з метою визначення груп пов'язаних контрагентів.

10. Термін “контроль” під час визначення групи пов'язаних контрагентів на основі критерію відносин контролю застосовується в значенні, визначеному Законом України “Про банки і банківську діяльність”, нормативно-правовим актом Національного банку щодо порядку реєстрації та ліцензування банків, відкриття відокремлених підрозділів.

11. Під час визначення груп пов'язаних контрагентів банк ураховує такі ознаки, які свідчать про економічну залежність:

1) контрагенти мають спільне джерело погашення кредиту та не мають інших джерел доходів, з яких можна повністю погасити кредит;

2) один контрагент повністю або частково гарантує (поручається за) виконання зобов'язань іншого контрагента (інших контрагентів) перед банком та настання гарантійного випадку може призвести до невиконання цим контрагентом своїх зобов'язань;

3) 50% або більше надходжень від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) або витрат на оплату продукції (товарів, робіт, послуг) за останній звітний рік одного контрагента (контрагентів) становлять операції з іншим контрагентом, якого не можна швидко замінити;

4) два чи більше контрагентів залежать від одного джерела отримання 50 і більше відсотків фінансування, яке не може бути швидко замінене (крім контрагентів, в яких основним джерелом фінансування є кошти державного або місцевого бюджету або фінансової установи, включаючи міжнародну).

12. Під час визначення груп пов'язаних контрагентів банк враховує ознаки, які можуть свідчити про економічну залежність, включаючи такі:

1) контрагент (контрагенти) використовує (використовують) кредитні кошти, що отримані від банку, для надання прямо або опосередковано позики/в користування іншому контрагенту або іншій фізичній чи юридичній особі;

2) заставадавцем за зобов'язаннями контрагентів є одна й та сама особа, та/або особи, пов'язані між собою відносинами контролю;

3) 50% або більше дебіторської заборгованості або зобов'язань одного контрагента за останній звітний рік, що складають суттєву частину балансу, стосується іншого контрагента та/або групи юридичних осіб, пов'язаних з контрагентом відносинами контролю.

Банк самостійно визначає суттєвість показника на підставі судження, яке ґрунтується на аналізі показників контрагента та їх співставності з показниками підприємств з аналогічним основним видом економічної діяльності, розміром активів;

4) сума оборотів за дебетом чи кредитом поточних рахунків одного контрагента, відкритих у банку, за операціями з іншим контрагентом за рік перевищує 50% загальної суми оборотів за дебетом чи кредитом поточних рахунків відповідно за цей рік;

5) 50% або більше надходжень від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) або витрат на оплату продукції (товарів, робіт, послуг) за останній звітний рік одного контрагента становлять операції з групою юридичних осіб, пов'язаних з контрагентом відносинами контролю, яких не можна швидко замінити;

б) контрагенти мають у спільному використанні інформаційно-телекомунікаційні системи та/або розроблені однією з них, разом адмініструють чи управляють ними;

7) контрагенти мають спільну або дуже близькі адреси місцезнаходження та/або спільну адресу мережі Інтернет (найменування веб-сайта/доменне ім'я/посилання на веб-сайт) (далі – електронна адреса) або електронну адресу, що є складовою електронної адреси, або включає повне/часткове найменування електронної адреси іншого контрагента та/або спільну бренд-платформу (схоже комерційне найменування та/або знак для товарів і послуг та/або будь-які інші позначення, за яким товари та послуги особи відрізняються від товарів та послуг інших юридичних осіб, що дає змогу вирізнити юридичну особу з-поміж інших та зіставляти діяльність цієї особи з діяльністю іншої юридичної особи).

13. Ознаки для визначення груп пов'язаних контрагентів на підставі критерію економічної залежності, визначені в пунктах 11 та 12 глави 1 розділу VI цієї Інструкції, є мінімальними.

Банк має право використовувати й інші ознаки, які можуть свідчити про наявність економічної залежності між окремими контрагентами, на підставі накопиченого досвіду та професійного судження.

14. Два або більше контрагентів – фізичних осіб вважаються групою пов'язаних контрагентів, якщо:

1) один контрагент є поручителем/заставадавцем за зобов'язаннями іншого (інших) контрагента (контрагентів);

2) заставадавцем за зобов'язаннями контрагентів є одна й та сама юридична/фізична особа або особи, пов'язані між собою відносинами контролю;

3) контрагенти є асоційованими особами в значенні, наведеному в статті 2 Закону України "Про банки і банківську діяльність".

Банк зобов'язаний визначати групу пов'язаних контрагентів – фізичних осіб, якщо загальний обсяг кредитного ризику щодо одного контрагента перевищує 2 млн грн.

15. Банк зобов'язаний визнавати наявність зв'язків між контрагентами та визнавати групу пов'язаних контрагентів під час визнання активу в бухгалтерському обліку, крім випадку, визначеного в абзаці другому пункту 15 глави 1 розділу VI цієї Інструкції, та в подальшому забезпечувати відстежування змін, що є підставою для визначення групи пов'язаних контрагентів, з метою актуалізації визнаних груп пов'язаних контрагентів, не рідше одного разу на рік.

Банк має право визначати групу пов'язаних контрагентів під час прийняття рішення про надання кредиту, якщо період від дати прийняття рішення до дати визнання активу не перевищує три місяці.

Підставою для визначення/невизначення групи пов'язаних контрагентів має бути задокументоване обґрунтоване рішення управлінського персоналу/колегіального органу банку щодо наявності/відсутності критеріїв для визначення групи пов'язаних контрагентів.

16. Банк зобов'язаний визначати групу пов'язаних контрагентів на підставі критерію економічної залежності, якщо загальний обсяг кредитного ризику щодо контрагента (групи пов'язаних контрагентів, визначених за критерієм відносин контролю відповідно до пункту 9 глави 1 розділу VI цієї Інструкції) становить два і більше відсотків регулятивного капіталу банку, який визначається на дату прийняття/актуалізації рішення управлінського персоналу/колегіального органу банку щодо наявності/відсутності критеріїв для визначення групи пов'язаних контрагентів.

17. Банк не визначає групу пов'язаних контрагентів, якщо:

1) контрагенти є суб'єктами господарювання державного/комунального сектору економіки;

2) контрагенти контролюються суб'єктом господарювання державного сектору економіки та не пов'язані між собою економічною залежністю;

3) суб'єкти господарювання, включаючи суб'єктів природних монополій, пов'язані економічною залежністю внаслідок діяльності у сфері, що належить до природної монополії згідно із Законом України "Про природні монополії".

Суб'єктами господарювання державного сектору економіки є суб'єкти, що діють на основі лише державної власності, а також суб'єкти, державна частка в статутному капіталі яких перевищує 50% чи становить величину, яка забезпечує державі право вирішального впливу на господарську діяльність цих суб'єктів.

Суб'єктами господарювання комунального сектору економіки є суб'єкти, що діють на основі лише комунальної власності, а також суб'єкти, у статутному капіталі яких частка комунальної власності перевищує 50% чи становить величину, яка забезпечує органам місцевого самоврядування право вирішального впливу на господарську діяльність цих суб'єктів.

18. Національний банк під час здійснення банківського нагляду має право вимагати від банку визначити групу пов'язаних контрагентів, якщо відносини між контрагентами банку відповідають критеріям та ознакам, визначеним у пунктах 9, 11, 12 глави 1 розділу VI цієї Інструкції та з урахуванням вимог пунктів 14, 15 глави 1 розділу VI цієї Інструкції.

19. Банк включає до розрахунку нормативів кредитного ризику активні операції за балансовою вартістю без урахування сум дисконтів (крім очікуваних кредитних збитків, відображених за рахунками дисконтів)/премій, а також нарахованих доходів, на які зменшується прибуток поточного року/основний капітал банку згідно з вимогами підпункту "б" пункту 1.4 глави 1 розділу II цієї Інструкції.

20. Банк не розраховує нормативи кредитного ризику за:

- 1) активами за операціями з Національним банком;
- 2) борговими цінними паперами органів державної влади;
- 3) активами за операціями з Міжнародним банком реконструкції та розвитку, Європейським банком реконструкції та розвитку, Міжнародною фінансовою корпорацією;
- 4) цінними паперами, емітованими центральними органами виконавчої влади інших країн, що мають рейтинг, не нижче AA-, підтверджений Standard&Poor's, або аналогічний рейтинг Moody's Investors Service та Fitch IBCA.

21. Банк має право виключати із загального обсягу кредитного ризику суму необтяжених облігацій внутрішньої державної позики, що рефінансуються Національним банком, та боргових цінних паперів, емітованих Національним банком, придбаних за операціями репо (але не більше ніж сума за окремою операцією, яка включається до розрахунку нормативів кредитного ризику) з переходом права власності на такі цінні папери.

22. Банк має право під час розрахунку нормативів кредитного ризику зменшувати зобов'язання за наданими банком гарантіями, акредитивами, акцептами та аваліями на суму коштів у розрахунках, які є грошовим забезпеченням (покриттям) за цими зобов'язаннями, за умови одночасного дотримання вимог, визначених абзацами другим – четвертим пункту 1.4 глави 1 розділу V цієї Інструкції.

23. Банк, який у випадках, передбачених нормативно-правовими актами Національного банку, виконує погоджені Національним банком програму капіталізації/план реструктуризації, уключаючи складені за результатами оцінки стійкості, а також план заходів щодо приведення діяльності банку у відповідність до вимог законодавства щодо операцій з пов'язаними з банком особами, під час розрахунку нормативів кредитного ризику має право зменшувати загальний обсяг кредитного ризику згідно з вимогами пункту 2.5 глави 2, пункту 3.7 глави 3, пункту 5 глави 4 розділу VI цієї Інструкції.”;

2) у главі 2:

пункт 2.2 доповнити двома новими абзацами такого змісту:

“Якщо один контрагент входить одночасно до складу кількох груп пов'язаних контрагентів, то сума всіх вимог банку до контрагента та всіх фінансових зобов'язань, наданих банком щодо цього контрагента/пов'язаної з банком особи, враховується за кожною групою пов'язаних контрагентів.

За контрагентом, який є пов'язаною з банком особою, та групою пов'язаних контрагентів, що складається лише з пов'язаних з банком осіб, розрахунок нормативу Н7 не здійснюється.”;

абзац другий підпункту “б” пункту 2.5 доповнити словами “(зі змінами)”.

3) у главі 4:

пункт 2 викласти в такій редакції:

“2. Норматив Н9 визначається як співвідношення сукупної суми всіх вимог банку до пов'язаних з банком осіб та суми всіх фінансових зобов'язань, наданих банком щодо пов'язаних із банком осіб, до загального розміру капіталу 1-го та 2-го рівнів, зменшеного на балансову вартість активів, зазначених у підпунктах “а” – “е” пункту 1.8 глави 1 розділу II цієї Інструкції.”;

главу доповнити новим пунктом такого змісту:

“10. Банк у день виникнення перевищення нормативного значення нормативу Н9 враховує розмір такого перевищення під час розрахунку регулятивного капіталу згідно з пунктом 1.8 глави 1 розділу II цієї Інструкції.”.

7. Главу 1 розділу VII доповнити новим пунктом такого змісту:

“1.12. Банк- правонаступник під час розрахунку нормативів інвестування збільшує статутний капітал на суму зареєстрованого статутного капіталу банку, що реорганізовується, з наступного дня після підписання передавального акта/розподільчого балансу банками – учасниками реорганізації.”.

8. У главі 4 розділу IX:

1) у пункті 4.1 слова “Форми”, “щодакдні, щомісячні” замінити відповідно словами “Файли з показниками статистичної”, “дакдні, місячні”;

2) у пункті 4.2:

абзац перший викласти в такій редакції :

“4.2. Вимоги щодо порядку складання та подання файлів з показниками статистичної звітності і додаткових даних, що використовуються для розрахунку економічних нормативів, установлюються відповідним нормативно-правовим актом Національного банку, який регламентує правила організації статистичної звітності, що подається банками до Національного банку України.”;

абзаци другий – шостий виключити.

Директор Департаменту методології

Наталія ІВАНЕНКО

ПОГОДЖЕНО

Перший заступник Голови

Національного банку України

_____ К. РОЖКОВА

(підпис)

“ ” _____ 2018 року

(дата)